

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА

БОРОВСЬКА Валерія, здобувачка

РАЗУМОВСЬКА Надія, старший викладач

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

У формуванні та розвитку особистості велике значення має процес її професійного зростання. Особливу роль у цьому процесі відіграє період навчання у вищому навчальному закладі, оскільки саме на цьому етапі виявляється спрямованість на професійну діяльність, яка стає центральним аспектом особистісного розвитку, особливо у молодіжному віці.

Професійне становлення особистості є ключовим елементом загального процесу її зростання. Однією з центральних проблем підготовки майбутніх фахівців є вивчення їхньої професійної спрямованості, яка визначається як важлива характеристика, допомагаючи максимально розкрити їхні здібності та творчий потенціал у вибраній професії.

Одним із найважливіших аспектів в навчанні майбутніх фахівців у вищому навчальному закладі є формування їх професійно-педагогічної спрямованості. Поняття "спрямованість" було введено в психологію В. Штерном і означає схильність особистості до певної діяльності.

Аналізуючи наукові дослідження з питань особистісно-професійного розвитку в період навчання у вищому навчальному закладі широко представлені в українських психологів – С.М. Калищук, П.П. Горностай, І.А. Мартинюк, Н.А. Побірченко, Н.І. Сідоренко, та ін.

Особлива увага в дослідженнях, приділяється формуванню професійної спрямованості як значущого напрямку розвитку суб'єкта праці. Спрямованість визначає успішність оволодіння людиною професією і виступає «системоутворювальним» чинником особистості професіонала.

Ми розуміємо, що професійна спрямованість виявляється у різних сферах професій та має свої унікальні характеристики, відповідно до особливостей

конкретної професії. Розвиток фахової спрямованості особистості, що відображає її інтерес та психологічну готовність до професійної діяльності, є одним із основних завдань не лише формування професійної орієнтації здобувачів, але й якісної підготовки їх до обраної професії.

Розглядаючи спрямованість, зокрема з погляду професійної діяльності, процесу та результату формування основ професійної діяльності у здобувачів закладу вищої освіти – майбутніх педагогів, згідно з характеристиками професій, розробленими Є. Клімовим, об'єктом педагогічної професії є людина, а предметом – його діяльність, яка спрямована на розвиток, виховання та навчання підростаючого покоління.

Суть професійно-педагогічної спрямованості полягає в мотивації до професії педагога, де основним є дійсна орієнтація на розвиток особистості здобувача, що не обмежується лише любов'ю до учнів. Стійка педагогічна спрямованість – це прагнення стати, бути і залишатися вчителем, що допомагає долати перешкоди та труднощі у своїй роботі. Спрямованість особистості педагога проявляється у всій його професійній діяльності та в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття та логіку поведінки, а також загальний вигляд людини.

Компоненти професійно-педагогічної спрямованості фахівця виявила і сформулювала Н. Кузьміна. Вона включала в структуру професійно-педагогічної спрямованості: 1) інтерес і любов до дітей, до професії, до творчості, пов'язаний з вихованням в них людських якостей; 2) усвідомлення труднощів і проблем в учительській роботі; 3) потреба в педагогічній діяльності; 4) усвідомлення власних можливостей і здібностей як відповідних вимогам обраної професії; 5) потреба в постійному самовдосконаленні та прагнення оволодіти основами педагогічної майстерності вже у вузі. Ми розглядаємо професійно-педагогічну спрямованість як складне утворення в структурі особистості. Воно інтегрує інтерес, позитивне ставлення до професії, прагнення до досягнення успіху в ній, наявність гуманістичних цінностей, відношення до педагогічної професії як до суспільної цінності,

емоційно-ціннісне ставлення до педагогічної діяльності; професійно важливі якості особистості педагога, наявність внутрішньої мотивації педагогічної діяльності, потреба займатися педагогічною діяльністю.

Таким чином, аналіз фундаментальних психологічних праць дозволяє говорити про те, що основними структурними компонентами спрямованості особистості є: мотиви, цілі, інтереси і потреби індивіда, система його відносин до себе і навколишньої дійсності. У всіх наведених визначеннях підкреслюються такі властивості спрямованості особистості, як вибірковість і спонукальна активність. Спрямованість розглядається як специфічно орієнтованого особистісного спонукача діяльності, що входить в структуру особистості. Вченими підкреслюється, що всі структурні компоненти спрямованості особистості - інтереси, потреби, мотиви, цінності, ціннісні орієнтації і цілі – тісно пов'язані між собою.

Психологічною основою формування професійно – педагогічної спрямованості особистості, – вказував Е. Зеєр, – є провідна діяльність, а також усвідомлення вчителем провідного мотиву власної поведінки, діяльності, спілкування і необхідності його зміни. У вищому навчальному закладі в якості такої виступає навчальна діяльність здобувачів, характер якої повинен поступово мінятися, наближаючись до професійної діяльності на останніх курсах. Динаміка педагогічної спрямованості визначається перебудовою мотиваційної структури особистості педагога з предметної спрямованості на гуманістичну.

Спрямованість на професійну діяльність особливо інтенсивно формується на певному етапі розвитку особистості в період навчання (Б. Ананьєв, Ю. Самарін). Вона стає в цей період життя центральним особистісним новоутворенням, яке, з одного боку, формується в результаті багатомірного соціально-морального, професійного, особистісного самовизначення і в процесі здійснення навчальної професійної діяльності, а з іншого боку, саме обумовлює самовизначення особистості і характер діяльності. Провідною лінією формування професійно-педагогічної спрямованості стає зміна особистості

здобувача в цілому, перетворення його з об'єкта виховання в активний суб'єкт, особисто зацікавлений в оволодінні професійними якостями. У зв'язку з перебудовою позиції рушійною силою формування професійно-педагогічної спрямованості здобувача є внутрішні суперечності між виникаючими труднощами в засвоєнні теоретичних знань та практичних умінь і особистими можливостями їх подолання. У понятті професійно- педагогічної спрямованості виокремлюється: усвідомлення суспільної значущості учительської професії; потреба в спілкуванні і в роботі з дітьми; схильність займатися навчальною і виховною роботою. Педагогічна спрямованість включає інтелектуальні (допитливість, пошук, творчість) і моральні (почуття обов'язку, відповідальності) якості особистості, а також вольові (готовність до діяльності, активність, зусилля) і емоційні (захопленість, натхнення) стану людини. Слід особливо підкреслити, що наявність педагогічних здібностей, які зумовлюють потребу займатися педагогічною діяльністю і визначають успішне її виконання, є необхідною умовою для формування професійно-педагогічної спрямованості в контексті розгляду даної проблеми.

Іншу точку зору відобразив колектив авторів під керівництвом І. Зязюна, який відносив професійно-педагогічну спрямованість до властивостей особистості, утворюючи комплекс, що забезпечує високий рівень самореалізації професійної діяльності [3]. Таку ж позицію займали В. Сластенін, А. Щербаков, Л. Мітіна, які розглядали професійно-педагогічну спрямованість як комплексу особистісних якостей майбутнього вчителя, а також фактор придатності особистості до педагогічної професії.

Таким чином, аналіз вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми показав, що в більш вузькому сенсі педагогічна спрямованість визначається як професійно-значуща якість, яка займає центральне місце в структурі особистості вчителя і обумовлює її індивідуальну і типову своєрідність. У більш широкому сенсі (в плані інтегральної характеристики праці) професійна спрямованість розглядається як система емоційно-ціннісних відносин, що задає ієрархічну структуру домінуючих

цілей, мотивів, інтересів і потреб учителя, спонукають його до власного утвердження в педагогічній діяльності і професійному спілкуванні.

Отже, професійна спрямованість особистості є складною інтегральною якістю, що об'єднує професійні наміри, інтереси, схильності та мотиви вибору та здобуття професії. У контексті педагогічної професії професійно-педагогічна спрямованість визначається як один із ключових факторів придатності особистості до цієї професії. Вона охоплює інтерес до педагогічної діяльності, бажання самореалізуватися у ній, професійні мотиви, цінності, ціннісні орієнтації, а також наявність і розвиток професійно значущих якостей особистості педагога.

Спрямованість особистості у професійній підготовці проявляється через пізнавальну діяльність, а також в мотивації, інтересах, установках, потребах та ціннісних орієнтаціях.

Список використаних джерел

1. Брюханова Н.О. Основи педагогічного проектування в інженерно-педагогічній освіті: [монографія] / Н.О. Брюханова. – Харків: НТМТ, 2010
2. Кулешова В., Разумовська Н. Спрямованість як інтегрований показник цінності професійно-педагогічної орієнтації особистості // Social Work and Education. 2020. Vol. 7, No. 4. P. 524-536.
3. Педагогічна майстерність : підручник / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос, О. Г. Мирошник, В. А. Семиченко; Акад. пед. майстерності. - 3-тє вид., доповн. і переробл. - К. : СПД Богданова А. М., 2008. - 376 с.